

אף על פי שאמרו אין קורים בהם, אבל שונים בהם ודורשים בהם. נצרך לפסוק – מביא ורואה בו. שלא במקום המדרש, כגון יחיד בביתו; לרבי נחמיה אין קורין מהטעם האמור. ולחכמים, רב התיר [לפי הסבר סתמא דגמרא] ושמואל אסר (מפני שמבטלו מליילך אצל דרשת החכם, המשלב בדרשתו הלכות איסור והתרת). ולדברי רב אשי, גם רב לא התיר בזה.

שלא בזמן המדרש, כגון לאחר אכילה (שלא היו דורשים משום שכרות. רש"י); לרבי נחמיה אין קורין ולחכמים קורין, וכן היה מנהג נהרדעא לקרוא בכתובים במנחה של שבת. (אפשר ששמואל הנהיג שם כן (עפ"י רש"י ותוס'). ואפשר ששמואל עצמו סבר כרבי נחמיה, אבל בני מקומו נקטו כדעת הרבים. עפ"י רמב"ן).

[אמר רבא: מפני שלשה דברים יורדים בעלי בתים מנכסיהם; שמוציאים עבדיהם לחירות, ומסיירים נכסיהם בשבת, וקובעים סעודה בשבת בזמן בית המדרש. אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: שתי משפחות היו בירושלים אחת קבעה סעודה בשבת ואחת קבעה סעודה בערב שבת, ושניהם נעקרו. גטין לח].

הרי"ף פסק שמוטר לקרוא בכתובים שלא בזמן בית המדרש. ומגדולי הראשונים כתבו שכיום שאין בידינו מנהג הראשונים לדרוש בבית המדרש עד זמן סעודה, אין לנו להמנע כל היום כולו מקריאת כל כתבי הקדש ושאר ספרים שיש בהם סרך קדושה (כן הביא המאירי. ונראה שהם דברי בעל המאור כאן, וצריך לתקן שם הלשון).

ב. שנינו, מצילים תיק הספר עם הספר ותיק התפלין עם התפלין ואף על פי שיש בתוכם מעות. במהלך הסוגיא רצו לומר שכמו כן מותר להביא תיק שאין בו אלא מעות בשביל להציל ספר תורה, ואעפ"י שהתיק מזהו בסיס לדבר האסור. אלא שהקשו על מקור הדבר, שמא כשיש לו פנאי תוך כדי הבאת התיק, להשליך את המעות ממנו – ישליך ולא יטלטלם.

א. נחלקו הפוסקים אם מותר בשעת הדליקה (או מפני הגנבים והלסטים), להניח לכתחילה ספר ותפלין בתוך תיק מלא מעות כדי להציל המעות למקום שמצילים שם כתבי הקדש, או אין התר אלא אם היה מונח הספר בתיק מערב שבת או בשבת (ע' או"ח שלה, טז). ודעת הט"ז להתיר לטלטל חפצים יקרים וכספים מפני הדליקה אעפ"י שהם מוקצה, משום שאדם בהול על ממונו ואם לא נתיר עלול לכבות. ואעפ"י שהאחרונים חלקו על כך [ולא התירו זאת בבית שהדליקה שמה אלא בבית אחר] – אין למחות ביד המקלים (עפ"י שער הציון שלד סק"ג ובאה"ל שם).

ב. משמע בגמרא ובפוסקים שגם אם אין התיק מיוחד לספר ולתפלין – מצילים עם הספר והתפלין (ע' שפת אמת).

דפים קטז – קיז

קפג. ערב פסח שחל להיות בשבת – כיצד מפשיטים את עור הקרבן, ומה דינו בטלטול?

ארבעה עשר בניסן שחל להיות בשבת – מפשיטים את הפסח עד החזה [לצורך הוצאת האימורים להקרבה. ואין מוציאים קודם ההפשט – משום נימים]. דברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא. וחכמים אומרים: מפשיטים את כולו. מה טעם – אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: שנאמר כל פעל ה' למענהו

– לכבודו; שלא יסריח הבשר (רב יוסף), או שלא יהו קדשי שמים מוטלים כנבלה (רבא). ונפקא מינה בין הטעמים: כאשר מניחו על שלחן של זהב שאינו מבוזה, או ביום שאיננו חם שאין הבשר מסריח. לדברי רב אשי, כשם שנחלקו לענין הפשט כך נחלקו לענין טלטול.

לפרש"י, המחלוקת בטלטול אמורה לענין הקרבן אחר הוצאת אימוריו. ובעצם הבשר אסור בטלטול שהרי אינו ראוי אלא לערב אך לחכמים יש להתיר לטלטלו מחמה לצל שלא יסריח, ואגב הבשר הותר טלטול העור המחובר לו. ורי"ש אסר לטלטל הבשר, וממילא גם את העור. התוס' חולקים וסוברים שהבשר עצמו מותר בטלטול משום מניעת בזיון קדשי שמים, ומשום כך מותר לטלטל גם כשהעור מחובר לו. לא נחלקו אלא כשהפשיט את כולו [וכן בתמידין ומוספים שמתרים בהפשט], האם הותר לטלטל העור מפני שעדיין נצרך לבשר כדי שלא יתכלך, אם לאו.

ויש מפרשים, בין שהעור מחובר לבשר בין שאינו מחובר מחלוקת (ערמב"ן).

למר בר רב אשי, לא נחלקו לענין טלטול אלא לענין הפשט בלבד. רבי ישמעאל אסר אפילו בכגון שחותר את העור חתיכות דקות (או שעושה בו נקבים – כפירוש ר"ח) ואינו מפשיטו בשלמות. וחכמים חולקים.

א. אפשר שלחכמים מותר אפילו מפשיטו בשלמות (עפ"י תוס' בתירוץ אחד. וכן נקטו הרמב"ן והרשב"א והר"ן להלן קלג: עפ"י הסוגיא שם. וכן כתב הלחם משנה (קרבן פסח א, יד) בדעת הרמב"ם. וע"ש בשער המלך ומרכבת המשנה ריש הל' שבת; לקוטי הלכות ספ"ה דפסחים). ובעל המאור כתב שגם לחכמים אין התר אלא בחיתוך (וע' גם בתוס' בפסחים (ס:)) שהפשט שלאחר החוזה לא התירוהו חכמים אלא בחיתוך).

ב. בדעת חכמים, יש אומרים שאין מותר להפשיט את כולו רק קודם הוצאת האימורים [ואז מותר לטלטל לדברי הכל, שהרי זה בסיס לדבר המותר (– האימורים) והאסור], אבל לא לאחר הוצאתם (עפ"י בעל המאור. וכן י"א בדעת הרמב"ם – עפ"י שאגת אריה נא [דלא כמשמעות הסוגיא להלן קלב כפרש"י]. וע"ע בשער המלך קרבן פסח א, יד). ויש אומרים שמותר להפשיט אף לאחר הוצאת האימורים כדי שלא יסריח (עפ"י רמב"ן. וערמב"ן קלג: שנקט שם כפי דעת בעה"מ. וע"ש ריטב"א).

ג. הוא הדין לשאר קרבנות ציבור. או אפשר דוקא בפסח התירו חכמים מפני שעיקרו בא לאכילה (עפ"י תוס' מנחות ס:).

דף קיז

קפד. א. להיכן מצילים כתבי הקודש מפני הדליקה?

ב. להיכן מצילים אוכלים ומשקים מפני הדליקה, וכמה מותר להציל?

ג. מי שנשברה לו חבית בראש גגו בשבת, ומשקים נוזלים ממנה – מה יעשה?

ד. שכח פת בתנור וקדש עליו היום – מה יעשה?

א. מצילים כתבי הקודש מפני הדליקה למבוי שאינו מפולש. בן בתירא אומר: אף למפולש. ונחלקו אמוראים בפירוש 'מפולש' / אינו מפולש'; –

רב חסדא אמר: מבוי בן שלש מחיצות ושני לחיים – זהו 'שאינו מפולש', וכרבי אליעזר המכשיר מבוי בטלטול רק באופן זה [ולבית שמאי צריך לחי וקורה, ולבית הלל די בלחי או בקורה]. שלש מחיצות ולחי אחד – זהו 'מפולש' שהתיר בן בתירא.

א. לפירוש זה, לבית הלל שהלכה כמותם, הכל מודים שמצילים למבוי של שלש מחיצות שיש לו לחי או קורה (עפ"י תוס').

ב. מרש"י משמע, וכן מפורש ברמב"ן, שלרב חסדא לא התירו להציל אלא אם נשתתפו בני המבוי יחדיו. ואולם המהרש"א נקט שמותר אף ללא שיתוף. (ונראה שאילו היה רואה דברי הרמב"ן לא היה מוציא דברי רש"י (ותוס') מפשטותם. ומש"כ רש"י במשנה – היינו למסקנא דרב אשי).
 רבה אמר: מבוי של שתי מחיצות מקבילות ושני לחיים, אחד בכל פתח – זהו מבוי שאינו מפולש, וכשיטת רבי יהודה המתיר טלטול במבוי כזה (ומותר להציל לתוכו אם נשתתפו בו. רמב"ן). ובן בתירא מתיר בכתבי הקדש אפילו בלחי אחד.
 רב אשי אמר: שלש מחיצות ולחי אחד – זהו 'שאינו מפולש' שהתירו חכמים, ואפילו רבי אליעזר המצריך שני לחיים מודה הוא בספר תורה שמספיק לחי אחד. ולבן בתירא מותר להציל [אף לרבי אליעזר] למבוי של שלש מחיצות ללא לחי.
 הלכה כחכמים ולא כבן בתירא, וכרב אשי. הלכך מצילים למבוי שיש בו שלש מחיצות ולחי אחד, ואף על פי שלא נשתתפו בו (עפ"י רי"ף ר"ח רמב"ם (כג, כו) סמ"ג רמב"ן רשב"א רא"ש ור"ן).
 ובעל המאור והמרדכי פסקו שמותר להציל כתבי הקדש למבוי של שלש מחיצות ללא לחי.

ב. מצילים מזון שלש סעודות [ולדברי רבי חידקא – ארבע]; הראוי לאדם – לאדם, הראוי לבהמה – לבהמה. לתנא קמא, מצילים כמנין הסעודות שיש לפניו מאותה שעה ועד צאת השבת. ולרבי יוסי לעולם מצילים מזון שלש סעודות, אפילו בזמן מנחה. גזרו חכמים שלא יצילו יותר, מתוך שאדם בהול על מזונו, אם תתיר לו להציל הכל ולא יוכל – יבוא לכבות.
 הציל פת נקיה – אין מציל פת הדראה (= קיבר, שניטל הדרה. ערש"י ורש"ש). פת הדראה – מציל פת נקיה.
 א. יש אומרים שיכול אף לכתחילה להערים ולהציל פת הדראה ואחר כך פת נקיה, שאין ההערמה ניכרת כי יכול לומר מחמת בהילולי שכחתי ולקחתי הדראה אבל באמת אני רוצה לאכול נקיה (משנ"ב שלד סק"ב בשם תוספת שבת).
 וכן הדין בשאר מינים; הציל בשר – יכול לחזור ולהציל דגים, שיכול לומר בדגים אני חפץ יותר מן הבשר (רי"א"ו, וכן פסקו אחרונים).
 ב. שלש סעודות שאמרו – לכל בני ביתו (כן הוכיח בבאור הלכה ר"ס שלד מהתוס', ופשט ספק הפמ"ג). וכן מבואר בירושלמי (מהתוספתא) שמזמין אורחים ואחר כך מציל כדי שלש סעודות לכל אחד. ולדברי רבי יוסי ברבי יהודה מותר אף להערים ולהציל הרבה ואח"כ יזמין אורחים כדי שיהיו להם מזון לסעודותיהם.

להיכן מצילים – לחצר המעורבת. בן בתירא אומר אפילו אינה מעורבת (משנה קכ.).
 לרבה (ואב"י ורב אשי), מצילים אכלים ומשקים למבוי (שנשתתפו בו. תוס', רמב"ן) של שלש מחיצות ושני לחיים לרבי אליעזר, כדין חצר המעורבת. [לבית שמאי – בלחי וקורה, ולבית הלל – בלחי או קורה].
 ולרבי יהודה המתיר טלטול במבוי של שתי מחיצות ושני לחיים, יש להתיר להציל אכלים ומשקים לשם (אב"י).

כאשר מציל לאותה חצר, לדברי רבי אבא בר זבדא אמר רב: מותר להציל אף יותר משלש סעודות. הלכה כחכמים שאין מותר להציל לחצר שאינה מעורבת (רי"ף ורמב"ם; או"ח שלד, י. ואף הרמ"א שהקל כתבו אחרונים שלא הקל אלא במלבושים. וצ"ע עתה שאין לנו כמעט רשות הרבים גמורה, האם יש לגזור – שש"כ פרק מא הערה י').
 ולחצר שלו שאינה צריכה עירוב – יש מתירים להציל כמה שירצה, ויש חולקים. וכן נחלקו

הדעות אם מותר להציל מבית לבית כיון שהבתים מקורים ואין לחוש שמא יוציא לרשות הרבים. ובאותו בית מותר לכל הדעות להציל מחדר לחדר כמה שירצה (עפ"י או"ח שלד, יא). ולמעשה אפשר שיש לסמוך על דעת המקלים (משנ"ב סק"ט. וכן סתם בשש"כ מא, ו).

מצילים מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ולא משבת ליום טוב ולא לשבת הבאה.
א. נחלקו הפוסקים אם מותר להציל מיום הכפורים לצורך סעודת הלילה; הרשב"א הר"ן הריטב"א והרי"ד נקטו להתיר (וכן הביאו מהירושלמי), ואילו הרי"ז כתב לאסור. ופסק השלחן-ערוך (שלד, ד) כדעה ראשונה.
ב. יתכן וביום טוב מותר להציל כמה שירצה, כי אפשר שמותר להוציא אף לרשות הרבים משום הפסד, מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה שלא לצורך. וגם משום כיבוי הלא יש כמה אופנים שמותר לכבות ביום טוב, ועל כן שמא לא גזרו בזה (עפ"י הגרשו"א, מובא בשמירת שבת כהלכתה פמ"א הערה יד).

ג. נשברה לו חבית בראש גגו, מביא כלי ומניח תחתיה [והסיק רבא, שלא כדברי רב שיובי, שאפילו היה הכלי מחזיק יותר מכדי שלש סעודות – מותר. להלן קכ.], ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט (את הקילוט מן האויר) או יצרף – יסמיכנו לכותל, לקבל את המשקים הזולפים; גזרו חכמים מתוך שהוא בהול, עלול להביא כלי דרך רשות הרבים.
נודמנו לו אורחים – מביא כלי אחר וקולט או מצרף, ולא יקלוט ואחר כך יזמין אלא יזמין ואחר כך יקלוט. ואין מערימים בכך (להזמין אורחים שאינם צריכים לאכול ויותרו. רש"י). משום רבי יוסי ברבי יהודה אמרו: מערימים.

א. הרמב"ם (שבת כב, טז) פסק שמערימים (וע' בהגר"א (שלה) שלא התיר הרמב"ם אלא כשאין ההערמה ניכרת. וע' תוס' להלן קלט: ד"ה מאי). והטור (שלה – עפ"י רב צמח גאון) כתב שאין מערימים בכך. ואולם אם עבר וקלט ואחר כך זימן אורחים מותר, אעפ"י שאינם צריכים לאכול ולשתות (עפ"י שו"ע ורמ"א; שו"ע הגר"ז).

ב. ודוקא שנשברה החבית והיא נוזלת, אבל נסדקה והיא מטפטפת, אין אדם בהול ולא גזרו, ומותר להביא כלי ללקוט ולצרף (רבנו תם).

ג. לא גזרו אלא בהבאת כלים מחצר לבית או מחצר לחצר, אבל כלים שבאותו בית – מביא (ראשונים). ובעל התרומות כתב שעתה שאין לנו רשות הרבים כמעט, מותר להביא. והרמב"ן ועוד חולקים.

ד. לדעת הרי"ז (והביאו הר"ן להלן), יכולים אחרים להציל אפילו בכלים הרבה, לפי שאינם בהולים על ממון שזוכים בו מן ההפקר. ויש חולקים.

ד. שכח פת בתנור וקדש עליו היום – מצילים מוון שלש סעודות, ואומר לאורחים בואו והצילו לכם. וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין, שאעפ"י שרדיית הפת אינה מלאכה אלא חכמה, כל מה שאפשר לשנות מדרך חול – משנים.

גם האחרים אינם מותרים אלא לצורך אכילתם לשבת, אבל יותר מכך אסור, מפני שרדיית הפת אסורה משום שבות והתירו רק משום כבוד השבת (ראשונים).

קפה. אלו הלכות למדו חכמים מפרשת המן לענין סעודות שבת והכנותיה?

אמר רב חסדא: לעולם ישכים אדם להוצאת שבת, שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו – לאלתר (שההבאה בהשכמה, שנאמר וילקטו אותו בבקר, ומיד כשיביאו – יכינו רש"י). ויש דורשים ממשמעות 'והיה' – מיד. ע' ב"י ר"ס רנ משבלי הלקט בשם מדרש).

אמר רבי אבא: בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות, שכתוב לחם משנה. אמר רב אשי: ראיתו לרב כהנא שהיה אחוז שתיים בידו ובצוע אחת. אמר לקטו לחם משנה כתיב (אבל על בציעה אין כתוב 'משנה'). רבי זירא היה בוצע על כל סעודתו (– פרוסה גדולה המספקת לאותה סעודה. רש"י). [אמר לו רבינא לרב אשי: והלא נראה הדבר כרעבתנות? אמר לו: כיון שבכל יום אינו עושה כן אלא בשבת בלבד, אין נראה כרעבתנות].

א. יש מפרשים שהיה רבי זירא בוצע על שתי הככרות. וכן דעת הגר"א להלכה.
 ב. פסק הר"ף שצריך לבצוע על שתי ככרות ביום טוב כמו בשבת, כי גם בערבי ימים טובים היה יורד המן לחם משנה, שביום טוב לא היה יורד. ויש מדרשים חלוקים בדבר, אם ירד המן ביום טוב אם לאו (עפ"י תוס' פסחים קטו. עירובין לח: ביצה ג:).
 ג. גם הנשים חייבות לבצוע על שתי ככרות שאף הן היו בנס המן. ועוד שאיש ואשה שוים הם לכל דיני שבת (עפ"י ראשונים).
 רבי אמי ורבי אסי, כאשר נודמנה לפניהם פת של עירוב – היו בוצעים עליה (לברכת 'המוציא'). אמרו: הואיל ונעשתה בה מצוה אחת, תישה בה מצוה אחרת.

א. יש מפרשים למוציא שבת וי"א בשבת, שכיון שהותר לטלטל בין השמשות אפשר לאכלה הפת בשבת (ע' חדושי הר"ן). וכן מפורש בירושלמי וכן נפסק להלכה (או"ח שצד, ב. וע' שפ"א ומגדים חדשים).
 ב. כעין זה היה נוהג מהרי"ל בפת של ערוב תבשילין; היה נוטלה ל'לחם משנה' בסעודה שלישית בשבת שלאחר יום טוב (ומובא במשנ"ב תקכו סקי"א. וכיו"ב כתב מהרי"ל בציציות שבלו, להניח בספר לסימן, או למצוה אחרת. מובא במשנ"ב כ"א סקי"ח. וע"ע כיו"ב בשו"ת מהרי"ק מא; העמק שאלה וישלח כו. וע"ע דוגמאות נוספות בפוסקים, בספר מגדים חדשים).
 כמו כן כבר שכבר ברכו עליה בסעודה אחת, מצוה לבצוע עליה בסעודה שניה אם היא עדיין שלמה. וכן כל כיוצא בזה (ריטב"א).

דרשו חכמים חיוב שלש סעודות בשבת משלש פעמים היום שנאמר באכילת המן. לרבי חידקא חייבים ארבע סעודות, [ואותם שלש היום – מלבד סעודת הערב].

א. התוס' (בסוכה כט.) צדדו לומר, כיון שלמדנו סעודות שבת מן הכתוב במן, צריך פת דוקא ואין די במיני תרגימא. ועוד כתבו: גם אם נאמר שיוצא במיני תרגימא, אינו יוצא בפירות. ויש פוסקים הסוברים שמצד הלימוד מהמן יוצאים אף בפירות, ורק משום 'קידוש במקום סעודה' צריך פת [ונפקא מינה לסעודה שלישית שאין בה קידוש] (ע' תר"י ברכות מט; ר"ן שבת דף מד. בדפי הר"ף).

ב. לימוד זה אינו אלא אסמכתא בעלמא, אבל אין חיוב שלש סעודות מהתורה (עפ"י פוסקים. ע' א"ר סוס"י קסו ועוד. וע' בהקדמת קרית ספר (ד) שלולא האסמכתא מהכתוב היו מתקנים שתיים או ארבע סעודות). ויש שכתבו שסעודת שבת דאורייתא (ע' באר יצחק אה"ע ב. וע"ע בפוסקים המובאים להלן קיט. ומה שאמרו להלן עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ואינו נוטל מן הקופה סעודה נוספת לשבת – י"ל שגדרה מצות עונג היא לפי האפשרות שבידו, וכגון מצות צדקה שהיא חלה רק על מי שיש לו ממון ליתן).